

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJOS
EKONOMIKOS POLITIKOS GRUPĖS**

PAŽYMA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIO UŽ APLINKOS TERŠIMĄ ĮSTATYMO
NR. VIII-1183 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO,
LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIŲ ADMINISTRAVIMO ĮSTATYMO NR. IX-2112
16 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
(TAP NR. 19-1171(2), 19-1172(2); TAIS NR. 19-8584(2), 19-8586(2))**

2019-09-10 Nr. NV-2586

Vilnius

Projekto rengėja – Aplinkos ministerija.

Projekto tikslas – tobulinti mokesčių sistemos struktūrą ekonomikos augimui palankia kryptimi ir optimizuoti mokesčių bazę, tuo prisidedant prie ES ir nacionalinių aplinkos apsaugos tikslų įgyvendinimo.

Dabartinė situacija:

- 2019-07-10 Vyriausybė pritarė Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo (*toliau MATI*) pakeitimo projektui (šiuo metu svarstomas Seime), siekiant, kad mokestis būtų veiksmingesnis ir skatintų ūkinės veiklos vykdytojus mažinti aplinkos taršą, skatintų investicijas į mažiau taršias technologijas. Pateiktas svarstyti MATI projektas dėstomas nauja redakcija, tarifai, kuriems Vyriausybės pritarė 2019-07-10, palikti tie patys;
- Projektas parengtas atsižvelgiant į EBPO rekomendacijas dėl mokesčių sistemos tobulinimo, didinant aplinkai žalingos veiklos apmokestinimą, taip pat į **ES Tarybos rekomendacijas Lietuvai 2017-2018 metams;**
- dabartiniai mokesčiai bei taikomos lengvatos neveiksmingos ir nebeatlieka savo pagrindinės funkcijos, neskatina teršėjų investuoti į taršos mažinimo priemones. Teršėjas renkasi mokėti mokestį, net ir esant galimybei priemonės įgyvendinimo laikotarpiu būti atleistam nuo mokesčio už teršalus, kurių kiekis įgyvendinus priemonę bus sumažintas 5 ir daugiau procentų. **Už viršnormatyvinį teršalo kiekį taikomas tarifas yra tokio paties dydžio kaip ir už nuslėptą kiekį,** todėl tai neskatina teršėjų geranoriškai deklaruoti viršnormatyvinį teršalo kiekį. **Taikomi tokie patys mokesčio tarifai už perdirbamą ir neperdirbamą pakuotę neskatina atsisakyti tiekti į vidaus rinką pakuočių,** kurių negalima panaudoti ar kitaip jas perdirbti, todėl tikslinga, kad gamintojas ar importuotojas teikdamas į rinką tokias pakuotes turėtų daugiau sumokėti mokesčio. Šiuo metu **taikomos lengvatos taršai iš mobilių taršos šaltinių yra neefektyvios ir neprisideda prie oro taršos mažinimo tikslų.** Neefektyvių ekonominių priemonių taikymas trukdo pasiekti aplinkos kokybės gerinimo tikslus ir įgyvendinti tarptautinius įsipareigojimus oro, vandens ir atliekų tvarkymo srityse;
- šiuo metu Mokesčių administravimo įstatyme nustatyta, kad **Aplinkos ministerija patikrina mokesčio už aplinkos teršimą apskaičiavimo, deklaravimo ir sumokėjimo teisingumą.** Tačiau mokesčio už aplinkos teršimą sumokėjimo teisingumą realiai gali patikrinti tik Valstybinė mokesčių inspekcija.

Projekto esmė – siūlomi esminiai pakeitimai:

1. Siūloma nustatyti griežtesnę atsakomybę už nuslėptą taršą:

- nedeklaravus pakuotės ar išmesto į aplinką teršalo, ar sunaudoto degalų kiekio, **visais atvejais taikyti dvigubo tarifo dydžio mokestį;**

- **privalomos pakuočių ir gaminių apskaitos netvarkantiems ir nepateikusiems apskaitos dokumentų mokesčio administratoriui ir neteikusiems deklaracijos iki mokestinio patikrinimo pradžios (3 privalomos sąlygos) mokesčio mokėtojams** už nuslėptą pakuočių ir gaminių kiekį mokestį skaičiuoti taikant **2 proc. tarifą nuo gautų pajamų**. Jei apskaičiuotas mokestis už nuslėptą taršą būtų mažesnis nei 10 000 Eur, būtų mokama 10 000 Eur;
- aiškiai reglamentuoti, kad mokesčio mokėtojui, sąmoningai nurodžiusiam fiktyvų gaminių ar pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantį dokumentą, bus taikomas dvigubo tarifo mokestis.

2. Dėl mokesčių tarifų:

- **už aplinkos teršimą iš stacionarių taršos šaltinių.** Dėl šių tarifų dydžių Vyriausybė priėmė sprendimus 2019-07-10 sprendžiant Klaipėdos taršos ir kvapų problemas. Projekte nurodyti tie patys mokesčių tarifų dydžiai. Įstatymo projektas yra registruotas Seime;
- **už apmokestinamuosius gaminius:** patikslinama padangų klasifikacija diferencijuojant mokesčio tarifus pagal padangų rūšis ir jų gabaritus. Nustatomas naujas mokesčio tarifas stambiagabaritėms padangoms - 234 Eur/t. Kiti tarifai nesikeičia, yra tik indeksuojami koeficientu 1,543 pagal vartotojų kainų indeksą (pvz. lengvųjų automobilių ir motociklų padangoms tarifas nuo 86 iki 133 Eur/t, akumulatoriams – nuo 144 iki 222 Eur/t);
- **už pakuotes: siūloma diferencijuoti tarifus - perdirbamoms pakuotėms nustatant mažesnius mokesčio tarifus, neperdirbamos didesnius.** Perdirbamoms pakuotėms siūloma nustatyti 3,5 karto didesnius, nei jos tvarkymo sąnaudos, mokesčio tarifus, o neperdirbamoms pakuotėms - 5 kartus. Pritaikius minėtą tvarką **sumažėtų perdirbamos pakuotės indeksuoti tarifai** plastikinei (nuo 804 iki 618 Eur/t), PET (nuo 893 iki 618 Eur/t), kombinuotai (nuo 893 iki 489 Eur/t) ir metalinei (nuo 287 iki 186 Eur/t) pakuotei, **o padidėtų** stiklinei (nuo 88 iki 279 Eur/t), popierinei (nuo 43 iki 133 Eur/t), medinei (nuo 88 iki 159 Eur/t) ir kitai (nuo 88 iki 299 Eur/t) pakuotei. **Neperdirbamos pakuotės indeksuoti tarifai padidėtų** stiklinei pakuotei (nuo 88 iki 395 Eur/t), plastikinei (nuo 804 iki 875 Eur/t), popierinei (nuo 43 iki 188 Eur/t), medinei (nuo 88 iki 225 Eur/t) ir kitai (nuo 88 iki 423 Eur/t) pakuotei, **o sumažėtų** PET (nuo 893 iki 875 Eur/t), kombinuotai (nuo 893 iki 693 Eur/t), metalinei (nuo 287 iki 263 Eur/t) pakuotei;
- **už aplinkos teršimą iš mobilių taršos šaltinių.** Naujai išskiriamos oro transporto priemonės, skirtos krovinių ir keleivių gabenimui, nustatant, kad jie mokestį moka už pakilimo ir nusileidimo ciklų skaičių, o visos kitos oro transporto priemonės (pvz. mokymo tikslams naudojami maži lėktuvai) apmokestinamos už sunaudotą degalų kiekį. Šiuo metu galiojantys tarifai indeksuojami koeficientu 1,204 pagal vartotojų kainų indeksą (išlieka tokie pat, kokie galioja ir dabar);
- **už sąvartyne šalinamas atliekas.** Siūloma mažinti mokestį už pavojingųjų atliekų šalinimą sąvartynuose iki 50,00 Eur/t (nuo 2021 m.). Šiuo metu šis mokestis yra 65,16 Eur/t (2019 m.) ir 70,96 Eur/t (nuo 2020 m.). Mokesčio už pavojingųjų atliekų šalinimą sąvartyne tarifų dydžiai yra didesni 2,58 karto už nepavojingų atliekų šalinimui taikomus atitinkamų mokestinių laikotarpių mokesčio tarifus. Taip pat siūloma laipsniškai didinti mokestį už nepavojingųjų atliekų šalinimą sąvartynuose. Šiuo metu šis mokestis yra 5 Eur/t, o 2020 m. – 27,51 Eur/t. Siūloma, kad 2021 m. mokesčio už aplinkos teršimą sąvartyne šalinamomis nepavojingomis atliekomis tarifo dydis siektų 30 Eur/t, o nuo 2022 m. jį didinti iki 50 Eur/t.

3. Dėl mokesčių lengvatų:

- **už taršą iš mobilių taršos šaltinių - siūloma atsisakyti lengvatų, taikomų komercinėms transporto priemonėms ir individualiai veiklai naudojamoms transporto priemonėms.** Įvertinus Žemės ūkio ministerijos argumentus, kad šiuo metu nėra techninių galimybių pakeisti žemės ūkio veikloje naudojamas dyzelines transporto priemones mažiau taršiomis, **siūloma palikti išimtį** (atleidimą nuo mokesčio) žemės ūkio veiklai naudojamoms transporto priemonėms.

Siūloma nuo mokesčio atleisti mokesčio mokėtojus, teršiančius iš M1 ir N1 kategorijos benzinu ar (ir) dujomis varomų kelių transporto priemonių, kurios pirmą kartą registruotos ne anksčiau kaip prieš 4 metus ir M2 ir M3, N2 ir N3 kategorijų transporto priemonių, kurios pirmą kartą registruotos ne anksčiau kaip prieš 3 metus. Lengvatą biodegalams siūloma palikti, tačiau įstatyme nurodyti biodegalų standartą.

- **už taršą iš stacionarių taršos šaltinių** - siūloma palikti lengvatą mokesčio mokėtojams, kurie įgyvendina aplinkosaugos priemones, sumažinančias teršalų išmetimą į aplinką ne mažiau kaip 5 proc. nuo leistinos taršos normatyvo; siūloma naikinti lengvatą biokuro naudotojams, numatant perinamąjį laikotarpį iki 2028-01-01. Apmokestinus į aplinką išmetamą teršalo kiekį, kuris išsiskiria deginant kietąjį biokurą, kietojo biokuro naudotojai būtų labiau skatinami investuoti į modernias technologijas, atsinaujinančių, bet mažiau taršių energijos šaltinių, naudojimą, kietųjų dalelių valymo įrenginių (filtrų) diegimą. Lengvata biodujoms išlieka išliktų ir po 2028-01-01;
- **papildomai siūloma numatyti, kad sąvartyno operatorius būtų atleidžiamas nuo mokesčio už aplinkos teršimą sąvartyne pašalintomis atliekomis už sąvartyne saugotas deginimui tinkamas komunalines atliekas**, kurios iki 2017-12-31 d. teisės aktų nustatyta tvarka pripažintos pašalintomis.

4. Dėl mokesčio tarifų indeksavimo. Siūloma suvienodinti mokesčio indeksavimo tvarką - nustatoma, kad visi mokesčio tarifai indeksuojami lyginant einamojo mokesčio laikotarpio kainas su 2018 m. gruodžio mėnesio kainomis. Toks pakeitimas supaprastins mokesčių apskaičiavimą ir administravimą, nes **vietoje dabar taikomų keturių skirtingų indeksavimo koeficientų** (priklauso nuo mokesčio tarifų įvedimo datos) **būtų taikomas vienas indeksavimo koeficientas visiems tarifams.**

Projekto nauda ir įgyvendinimo kaštai:

- Poveikis aplinkosaugos sričiai būtų teigiamas, nes prisidėtų prie Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos tikslų įgyvendinimo oro, vandens ir atliekų tvarkymo srityse, paskatintų žiedinės ekonomikos plėtrą.
- Būtų aiškiau reglamentuojama mokesčių apskaičiavimo ir mokėjimo tvarka. Aiškiau detalizuotas apmokestinimo objektas ir mokesčių už aplinkos teršimą mokėtojai. Paprastinamas mokesčio už viršnormatyvinę taršą iš stacionarių taršos šaltinių apskaičiavimas. Didesnis mokestis nustatytas už nuslėptą normatyvą viršijantį teršalų kiekį iš stacionarių taršos šaltinių taip siekiant užkirsti kelią piktnaudžiavimui. Indeksavus mokesčių tarifus taikant 2018 m. indeksavimo koeficientus ir nustačius vienodą mokesčių tarifų indeksavimo tvarką, mokesčių mokėtojams bus paprasčiau apskaičiuoti mokesčius, nes visiems mokesčiams būtų taikomas vienas indeksavimo koeficientas. Mokesčių tarifų už aplinkos teršimą gaminių ir pakuočių atliekomis ir atliekų tvarkymo sąnaudų santykio suvienodinimas leis teisingiau įgyvendinti gamintojo ir importuotojo atsakomybės principą „teršėjas moka“, užtikrinanti gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymo finansavimą. Skirtingų mokesčių tarifų nustatymas perdirbamai ir neperdirbamai pakuotei sudarys ekonomines paskatas gamintojams ir importuotojams naudoti aplinkai draugiškesnę pakuotę. Supaprastintas mokesčio už nuslėptą gaminių ir pakuočių atliekų kiekį apskaičiavimas skatins mokesčių mokėtojus vykdyti gaminių ir pakuočių apskaitą. Gamintojams ir importuotojams, kurie sąžiningai deklaruoja ir moka mokesčius, vykdo nustatytas užduotis, mokamo mokesčio dydis nesikeis. Mokamas mokestis už nuslėptą viršnormatyvinę taršą bus padidintas, tačiau taikomas tik tuo atveju, jei pats mokesčių mokėtojas savanoriškai nedeklaruos viršnormatyvinio teršalo kiekio.
- Neigiamo poveikio valstybės finansams nenumatoma. Kadangi mokesčio paskirtis ne fiskalinė, o aplinkosauginė, todėl jo tikslas - ne kuo daugiau surinkti lėšų, bet paskatinti teršėjus patiems investuoti į taršos mažinimo ir prevencijos priemones.

Derinimas:

- Projektas **suderintas** su Finansų ministerija, Susisiekimo ministerija, Lietuvos statistikos departamentu, Lietuvos standartizacijos departamentu, Valstybine mokesčių inspekcija;
- **neatsižvelgta** į šias institucijų ir įstaigų, asocijuotų verslo struktūrų pastabas:
 - **Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Pavojingų atliekų tvarkytojų asociacija, UAB „Toksika“** nepitaria mokesčio už aplinkos teršimą sąvartyne šalinamomis pavojingomis atliekomis įvedimui. **AM argumentai** – projektu nesiūloma nustatyti naujo mokesčio. Siūloma šiuo metu galiojantį mokesčio tarifą (65,16 Eur/t) už pavojingų atliekų šalinimą sąvartyne mažinti iki 50 Eur/t ir suvienodinti jį su nepavojingųjų atliekų sąvartyne šalinamų atliekų mokesčio tarifu, kurį Projektu numatoma didinti.
 - **Žemės ūkio ministerija, Lietuvos vandens tiekėjų asociacija, Lietuvos kiaulių augintojų asociacija, Lietuvos pramoninkų konfederacija** nepitaria mokesčių už aplinkos taršą tarifų didinimui, nes tai pablogins verslo sąlygas, stabdys ūkio subjektų veiklą ir ekonomikos augimą. **AM argumentai** – sumažintos sankcijos netektų prasmės. Pažymėtina, kad mokesčio už aplinkos taršą tarifų didinimui Vyriausybė pritarė 2019-07-10. Mokesčio tarifai yra didinami siekiant paskatinti ūkio subjektus imtis priemonių taršai mažinti ir bent iš dalies prisidėti prie neigiamų padarinių aplinkai ir sveikatai mažinimo.
 - **VŠĮ „Žaliojo taškas“, Lietuvos pramoninkų konfederacija** siūlo palikti galioti mokesčio lengvatą mokesčio mokėtojams tuo atveju, kai pakuočių atliekų sutvarkymą įrodantys dokumentai pripažįstami negaliojančiais, o mokesčio mokėtojai yra pavedę atliekų tvarkymo organizavimo pareigą gamintojų ir importuotojų organizacijai bei apmokėję šios pareigos vykdymo išlaidas. **AM argumentai** – įgyvendinant „teršėjas moka“ principą, mokesčio mokėtojas yra atsakingas už vidaus rinkai tiekto pakuotės atliekų sutvarkymą. Galiojantys teisės aktai sudaro sąlygas mokesčio mokėtojui išsireikalaus iš organizacijos pinigines kompensacijas dėl patirtų nuostolių pripažinus atliekų sutvarkymą įrodantį dokumentą negaliojančiu.
 - **Lietuvos regioninių atliekų tvarkymo centrų asociacija ir UAB „VAATC“** siūlo atsisakyti mokesčio už atliekų šalinimą nepavojingų atliekų sąvartyne didinimo arba nustatyti nuoseklų jo didinimą remiantis atliekų perdirbimo pajėgumų plėtros analize. Nepitaria asbesto atliekų apmokestinimui. Siūlo regiono surinktus mokesčius už atliekų šalinimą skirti to regiono atliekų tvarkymo sistemos vystymui.
 - **Lietuvos laisvosios rinkos institutas** siūlo palikti šiuo metu galiojančią mokesčio už nuslėptą taršą skaičiavimo tvarką, nedidinti aplinkos teršimo mokesčio tarifų, dėl kurių galėtų išaugti produktų ir paslaugų kainos;
 - **Žemės ūkio ministerija, Lietuvos nacionalinė vežėjų automobiliais asociacija LINA, Lietuvos pramoninkų konfederacija** siūlo peržiūrėti lengvatą, kuri numato, kad atleidimas nuo mokesčio taikomas benzinu ir dujomis varomiems automobiliams, pagamintiems ne anksčiau kaip prieš 3 ar 4 metus, praplečiant jos taikymą; palikti galioti šiuo metu Vyriausybės nutarimu nustatytus koregavimo koeficientus kelių transporto priemonėms priklausomai nuo emisijos klasės; nustatyti, kad nuo mokesčio už aplinkos teršimą iš mobilių taršos šaltinių atleidžiami mokesčio mokėtojai, teršiantys iš M2, M3, N2 ir N3 kategorijų transporto priemonių, kurios pirmą kartą registruotos ne anksčiau kaip prieš 5 metus arba kurios atitinka Euro 5 arba aukštesnę emisijos klasę; siūlo kelių transporto priemonėms ir ne keliais judantiems mechanizms, kurių variklis varomas dyzelinu, nustatyti tarifą 9 Eur/t;
- Į Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pastabą (dėl įgyvendinamųjų teisės aktų priėmimo termino) bus atsižvelgta.

Atitikimas Vyriausybės programos nuostatomis – Projektas siekiama įgyvendinti Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 4.1.4. darbo „Perėjimas prie žiedinės ekonomikos, diegiant atliekų prevencijos, pakartotinio panaudojimo ir perdirbimo finansines paskatas ūkio subjektams“ 9 priemonę „Mokesčių už aplinkos teršimą atliekomis peržiūra siekiant nustatyti atliekų mažinimą ir perdirbimą skatinančius tarifus“ ir 4.3.2 darbo „Mokesčių sistemos struktūros tobulinimas ekonomikos augimui palankia kryptimi ir mokesčių bazės optimizavimas“ 3 priemonę „Galiojančių mokesčių lengvatų įvertinimas ir panaikinimas tų, kurioms nepasiekti joms keliami tikslai ir kurios nėra efektyvios ar socialiai teisingos“.

Projektas susijęs su Susitarimo dėl šalies pažangai būtinų reformų 4.2.2 veiksmu „Mokesčių už aplinkos teršimą atliekomis peržiūra siekiant nustatyti atliekų mažinimą ir perdirbimą skatinančius tarifus“.

Dalykinio vertinimo išvada – atsižvelgiant į tai, kad Projektui pateikta suinteresuotų institucijų pastabų ir pasiūlymų, siūlytina Projektą aptarti tarpinstituciniame pasitarime.

Ekonomikos politikos grupės patarėja

Gina Gajauskienė